

σαντος εἰς Φοντενούα, ἱκανωτάτου νὰ διδάξῃ καὶ στρατάρχας. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔπρεχαν μὲ τὸν ἀτμόν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεὸς μου τὸν ὁποῖον δὲν ὠνόμασε πρίγκιπα ὁ Ναπολέων, ἦτον ἀπλοῦς ἀνθυπολοχαγὸς ἀπόμαχος. Ἐπρεπε νὰ τὸν ἐβλεπες μὲ τὴν στολὴν του, μὲ τὸ παράσημόν του, μὲ τὸ ξύλινόν του ποδάριον, μὲ τὸ ἄσπρον μυστάκιον καὶ τὸ ὠραῖον πρόσωπόν του! . . . ἠὰ ἔλεγες ὅτι ἦτον εἰκὼν γέροντος ἥρωος, ἐξ ἐκείνων οἵτινες κρέμονται εἰς τὰς Βερσαλλίας. Ὅσαίς τὸν ἐπισκεπτόμην μ' ἔλεγε πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐχαράττοντο εἰς τὸν νοῦν μου· ἀλλὰ μίαν τῶν ἡμερῶν τὸν ἤυρα πολὺ συλλογισμένον.

— Ἰερώνυμε, μὲ εἶπεν, ἔμαθες τί συμβαίνει εἰς τὰ σύνορα;

— Ὅχι, θεῖέ μου, ἀπεκρίθην.

— Ἡ Πατρίς κινδυνεύει, ἐπανελάθειν.

Ἐγὼ ὅμως δὲν ἐνόησα παραπολὺ τί εἶπε· μικρὰν μόνον ἀνησυχίαν ἤσθάνθην.

— Ἰσως, ἐπανελάθει, δὲν ἐσκέφθης ποτὲ τί ἐστὶ Πατρίς.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔβαλε τὴν δεξιάν του εἰς τὸν ὄμῳ μου καὶ ἐξηκολούθησε·

— Πατρίς εἶναι ὁ τόπος τὸν ὁποῖον βλέπεις, αὐτὸς ὁ ὁποῖος σὲ ἀνέθρεψε καὶ σὲ ἐνδύσει· εἶναι ὁ ἀγρὸς, αἱ οἰκίαι, τὰ δένδρα τὰ ὁποῖα σὲ περικυκλόνουν, τὰ κοράσια αὐτὰ τὰ ὁποῖα τρέχουν γελῶντα ἐκεῖ κάτω, τὰ πράγματα ὅσα ἠγάπησες, αὐτὰ εἶναι ἡ Πατρίς. Οἱ νόμοι οἱ ὁποῖοι σὲ προστατεύουν, ὁ ἄρτος τὸν ὁποῖον κερδαίνεις μὲ τὸν ἰδρωτὰ σου, ἡ συνομιλία σου μὲ τοὺς ἄλλους, ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη τὴν ὁποῖαν σὲ προξενοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα μεταξὺ τῶν ὁποίων ζῆς, ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἡ Πατρίς. Τὸ μικρὸν δωμάτιον ὅπου εἶδες ἄλλοτε τὴν μητέρα σου, ἡ μνήμη τὴν ὁποῖαν σὲ ἀφῆκεν, ἡ γῆ ὅπου ἀναπαύονται τὰ κόκκαλά της, αὐτὰ εἶναι ἡ Πατρίς. Παντοῦ τὴν βλέπεις, παντοῦ τὴν αἰσθάνεσαι. Φαντάσου, τέκνον μου, τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντά σου, τὰς κλίσεις καὶ τὰς ἀνάγκας σου, τὰς ἀναμνήσεις καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην σου, κατὰτάξε ὅλα αὐτὰ ὑπὸ ἓν ὄνομα, καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ εἶναι ἡ Πατρίς.

Καὶ ἐνόσω ὠμίλει ὁ γέρον θεὸς μου, ἐγὼ ἐκυριεύομην ἀπὸ ἀνεξήγητον αἰσθημα καὶ ἔπρεχαν τὰ δάκρυά μου.

— Ἐνωῶ, ἀπεκρίθην· Πατρίς εἶναι ἄλλη οἰκογένεια, εἶναι τὸ τεμάχιον τοῦ κόσμου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς προσήλωσε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μας.

EMILE SOUVESTRE.

Ὁ Θεμιστοκλῆς πωλῶν ἐν τῶν κτημάτων του διετάξε τὸν κήρυκα νὰ κηρύττῃ ὅτι ἔχει καὶ γείτονα καλόν.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑρζεγοβίνης ἐγένετο ἀπὸ τινος χρόνου μία τῶν μεγάλων πολιτικῶν ἐνασχολήσεων τῆς ἡμέρας, ἐθεωρήσαμεν ἔγκαιρον τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐπομένης μελέτης τῆς χώρας ταύτης. Ἡ μελέτη αὕτη μετεφράσθη ἐκ τῶν φυλλαδίων τῆς 15 νοεμβρίου καὶ 1 δεκεμβρίου 1875 τοῦ *spectateur militaire*, μετεφράσθη δὲ ἐλευθέρως, παραλειφθέντων τῶν μερῶν ὅσα ἐκρίθησαν ἐπουσιώδη, ἢ καθαρῶς στρατιωτικά.

Σ. τ. Δ.

ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Μελέτη ἱστορικῆ, γεωγραφικῆ, πολιτικῆ καὶ στρατιωτικῆ.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ἡ σημερινὴ Ἑρζεγοβίνη ἀπετέλει ἄλλοτε μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Κροατίας καὶ ὠνομάζετο κομητεία τοῦ Χούλμ. Ἰστέρα τῷ 1326, ἦτοι τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος, προσηρτήθη εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ ἀνυψώθη εἰς ἀνεξάρτητον δουκάτον ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φρειδερίκου τοῦ Ι', ὠνομάσθη δὲ δουκάτον τῆς ἀγίας Σάβας (*ducatus sanctae Sabae*). Ἐκ τούτου ἔχει τὴν ἀρχὴν ἡ ἐν ταῖς βοσνικαῖς καὶ τουρκικαῖς παραδόσεσιν ἐπωνυμία τῆς Ἑρζεγοβίνης, ἐκ τοῦ τίτλου δηλονότι *Herzog* (δουξ), ὅστις ἐδόθη τῷ 1449 ὑπὸ Φρειδερίκου τοῦ Δ' πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς χώρας Ῥάβνιτς (Στέφανον). Τῷ 1466 ἡ Ἑρζεγοβίνη ἐκυριεύθη ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' καὶ ἐγένετο ἐπαρχία, ἦτοι σαντζάκιον, ὑπαχθεῖσα ὑπὸ τὸν διοικητὴν τῆς Βοσνίας. Οὕτως ἐξέλιπεν ἡ αὐτονομία τῆς ἐπαρχίας ταύτης· πολλοὶ δὲ τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν ἐπωφελέθησαν τῆς περιστάσεως ἵνα ἀποστατήσωσιν εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν. Ἡ γῆ καλλιεργεῖτο ὑπὸ ἀγροτῶν, οἵτινες ἔμειναν Χριστιανοί, καὶ διενεμήθη μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων, τῶν ἀπολύτων κυρίων τοῦ ἐδάφους. Ἡ εἰρήνη τοῦ Κάρλοβιτς τῷ 1699 προσδιώρισε τὰ ὅρια τῆς Δαλματίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, ἥτις ὀριστικῶς προσηρτήθη εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἐπαρχία αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τοῦ βιλαετίου τῆς Βοσνίας εἰς ἣν προσηρτήθη ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *σαντζάκιον* (ἐπαρχία). Ὁμορος τοῦ Μαυροβούνιου πρὸς νότον, καὶ τῆς Δαλματίας πρὸς δυσμὰς, ἄπτεται τῆς Βοσνίας πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολάς. Ἡ Ἑρζεγοβίνη εἰσδύει πρὸς νότον καὶ κατὰ τὸ κέντρον εἰς τὴν Δαλματίαν, κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ναρέντα καὶ ἀντικρὸ τῆς νήσου *Sabiencello*, καὶ καθιστᾷ οὕτω ἐγκλειστον ἐν ξένην (*enclave*) τὴν τοῦ Κλέκ καὶ τὴν τῆς Σουττορίνας χώραν. Ἀλλὰ δι' εἰδικῆς συνθήκης, ἡ θάλασσα ὡς καὶ ἡ παρὰ τὴν παραλίαν ὁδὸς ἀνήκουσιν εἰς τὴν Αὐστρίαν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ παρόντι πολέμῳ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα δὲν δύνανται νὰ ἀποβιβάσθωσιν οὔτε εἰς τὸν ἀξιόλογον λιμένα τοῦ Κλέκ οὔτε νὰ ποιήσωσι χρῆσιν τῆς παρακτίου ὁδοῦ ἄνευ ἀδείας τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη σύμβασις ἀνέρ-